

Республикалық ғылыми - әдістемелік журнал

BILIM ACADEMYA

Республиканский научно - методический журнал

Молдагалиева Сауле Жагоровна

**Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
«№2 арнайы мектебі» КММ
дефектолог**

Мазмұны

Усенгалиева Г.М.	Химия есептерін шығарудың тиімді жолдары. ҰБТ-ға дайындық	2
Жакипова Ж.Д.	Көркем еңбек пәнінде оқушылардың шығармашылық дағдыларын қалыптастыру <i>(8-сынып қыз балаларға арналған)</i>	4
Бокеева К.Н.	Балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту әдістері.....	12
Рахымбердиева Ж.А.	Қазақ халық ойындары арқылы тілді дамыту.....	16
Мұстафаева А.С.	Қазақтың ұлттық ойындары арқылы баланы тәрбиелеу.....	19
Кульбаева Л.Е.	«Кішкентай зерттеушілер» – балабақшадағы ғылыми тәжірибелер.....	22
Төлепбергенова Л.	Ойыншықтардың бала дамуына әсері және пайдалы ойыншықтарды таңдау.....	25
Омаркулова Ж.Е.	Математика сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану.....	28
Емельянова Н.Т.	Развитие функциональной грамотности учащихся начальных классов.....	31
Идрисова М.Б.	Эффективное использование ресурсов на уроке	34
Дараев А.Т.	Оқушылардың химияға деген қызығушылығын арттыру жолдары.....	37
Ақбарова С.С.	Тарих сабақтарында жобалық оқыту әдісін қолдану.....	41
Калиева А.А.	Жасанды интеллекттің физика пәнін оқытудағы рөлі	44
Исабекова Ж.Т.	Балабақшадағы Монтессори әдісінің ерекшеліктері, артықшылықтары және тәжірибеде қолдану жолдары.....	47
Касимова С.С.	Биология пәні арқылы оқушылардың медицинаға деген қызығушылықтарын ояту.....	50
Сырмаханов Ш.К.	Оқушылардың спортқа деген қызығушылығын арттыру жолдары.....	53
Нурмадиева Н.С.	Мәтінмен жұмыс – есту қабілетін дамыту және дыбыстардың айтылуын қалыптастыру сабақтарында негізгі жұмыс түрі.....	56
Жутакханова Р.К.	The practical importance of teaching English.....	59
Базильжанова З.А.	Түрлі денелердің температурасын қалай өлшейді?.....	61

Бас редакторы:
Асқарбек Ажар
Қайырбекқызы

Редакция алқасы:
Орынбаева М.М.

Редакция мекен-
 жайы:
 Тараз қаласы

Редакция телефоны:
 +7707 321 53 44
 e-mail:
zhurnalprint.kz@mail.ru

Қазақстан
Республикасы
Ақпарат және
соғамдық даму
министірлігінің
 № KZ80VPY00056110
 куәлігі берілді.

Айына 1 рет қазақ
 және орыс тілінде
 шығады.

Таралымы 1000 дана

Теруге 03.03.2025ж
 берілді
 Басуға 03.03.2025ж
 қол қойылды
 Таралымы 1000 дана

Журнал
zhurnal.print
 баспаханасында
 басылды.

ОЙЫНШЫҚТАРДЫҢ БАЛА ДАМУЫНА ӘСЕРІ ЖӘНЕ ПАЙДАЛЫ ОЙЫНШЫҚТАРДЫ ТАҢДАУ

**Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Жаскешу ауылы
«Зарина» бөбекжай бақшасы.**

Тәрбиеші

Төлепбергенова Ляззат

Аңдатпа. Бұл мақалада ойыншықтардың бала дамуына әсері қарастырылады. Ойыншықтар тек ойын құралы ғана емес, сонымен қатар баланың ақыл-ой, шығармашылық, әлеуметтік және физикалық дағдыларын дамытуға ықпал ететін маңызды элемент екені көрсетіледі. Сондай-ақ, пайдалы ойыншықтарды таңдау критерийлері мен олардың бала тәрбиесіндегі рөлі талданады.

Тірек сөздер: ойыншық, бала дамуы, танымдық қабілет, шығармашылық, психомоторлық дағдылар, рөлдік ойын, қауіпсіздік, әлеуметтік даму, логикалық ойлау.

Ойын – баланың дүниетанымын кеңейтетін, ойлау қабілетін дамытатын ең маңызды құралдардың бірі. Ал ойыншық – осы үдерістің негізгі элементі. Балалар ойын арқылы әлемді танып, қиялын дамытады, қарым-қатынас жасауды үйренеді және өз дағдыларын жетілдіреді. Дұрыс таңдалған ойыншық баланың физикалық, интеллектуалдық және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді.

Ойыншықтар – баланың алғашқы ұстазы. Олар тек көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар баланың ақыл-ойын, шығармашылық қабілетін, қимыл-қозғалысын және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал ететін маңызды құрал. Дұрыс таңдалған ойыншық баланың қоршаған әлемді танып-білуіне, жаңа дағдыларды меңгеруіне және өз сезімдерін білдіруіне көмектеседі.

Ақыл-ой дамуына әсері. Баланың ойлау қабілеті, есте сақтау, зейін қою және мәселені шешу дағдылары ойын арқылы дамиды. Мысалы, конструкторлар мен пазлдар логикалық ойлауды жетілдіреді, ал әртүрлі пішіндер мен түстерді тану қабілеті қарапайым геометриялық түсініктерді қалыптастырады.

Шығармашылық қабілеттерін дамыту. Балалар ойын кезінде қиялын дамытады. Рөлдік ойыншықтар (қуыршақтар, ойын ас үй жиынтығы, дәрігер жиынтығы) арқылы олар өмірлік жағдайларды елестетіп, өз ойларын іске асырады. Сурет салу, мүсіндеу, құрастыру сияқты шығармашылық ойындар баланың қиялы мен көркемдік талғамын дамытады.

Әлеуметтік және эмоционалдық даму. Ойыншықтар балаға қоғамдағы әртүрлі рөлдерді меңгеруге көмектеседі. Балалар қуыршақтармен ойнау арқылы мейірімділік пен қамқорлық танытуды үйренеді, ал бірлескен ойындар қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар, ойын кезінде бала өз эмоцияларын ашық білдіріп, стресс пен қорқынышты жеңуді үйренеді.

Қозғалыс белсенділігіне әсері. Қимыл-қозғалыс ойыншықтары (доп, велосипед, самокат, секіргіш) баланың физикалық дамуына ықпал етеді. Ал ұсақ моториканы дамыту үшін мозайкалар, құм ойыншықтары, саусақ бояулары пайдалы.

Ойыншықтар баланың жан-жақты дамуына тікелей әсер етеді. Сондықтан оларды таңдағанда сапасы мен пайдалылығына мән берген жөн. Баланың жасына сәйкес келетін, танымдық маңызы бар ойыншықтар оның болашақтағы қабілеттерінің негізін қалайды.

Баланың дамуына оң әсер ететін ойыншықтарды таңдау – ата-аналар мен тәрбиешілер үшін маңызды міндет. Қазіргі таңда дүкендерде ойыншықтардың түрі өте көп болғандықтан, олардың ішінен сапалы әрі пайдалысын таңдау қиынға соғады. Дұрыс таңдалған ойыншық баланың ойлау қабілетін, шығармашылық дағдыларын, қимыл-қозғалысын және әлеуметтік қарым-қатынасын дамытуға көмектеседі.

1. Жас ерекшелігіне сай болуы. Ойыншық баланың жасына сәйкес келуі керек. Өйткені әр кезеңде баланың даму ерекшеліктері әртүрлі болады:

0-1 жас: Түрлі-түсті, дыбысты ойыншықтар, жұмсақ кітапшалар, тістемелер, қолға ұстауға ыңғайлы заттар.

1-3 жас: Қарапайым құрастырғыштар, пирамидалар, музыкалық ойыншықтар, жануарлар мен көліктердің макеттері.

3-6 жас: Рөлдік ойындарға арналған жиынтықтар (ас үй, дәрігер, құрылысшы құралдары), шығармашылық ойыншықтар (құм, саз, бояулар), логикалық ойындар (пазлдар, мозаикалар).

6 жастан жоғары: Күрделі конструкторлар, ғылыми зерттеу жиынтықтары, кітаптар, спорттық ойын құралдары.

2. Қауіпсіз және сапалы болуы. Балаларға арналған ойыншықтар экологиялық таза, сапалы материалдардан жасалған болуы қажет. Таңдау кезінде мына нәрселерге назар аударыңыз:

Улы немесе өткір бөлшектері болмауы керек.

Ұсақ бөлшектері үш жасқа дейінгі балалар үшін қауіпті (тұншығу қаупі бар).

Пластиктен жасалған ойыншықтардың иісі өткір болмауы тиіс, себебі ол зиянды химиялық заттардың бар екенін білдіреді.

Жұмсақ ойыншықтардың тігісі мықты болуы керек, себебі бала оны жыртып, ішіндегі материалды жұтып қоюы мүмкін.

3. Танымдық маңызы болуы. Ойыншық тек көңіл көтеру үшін емес, сонымен қатар баланың жаңа нәрсені үйренуіне көмектесуі керек.

Ақыл-ойды дамытатын ойыншықтар: Пазлдар, санды және әріпті үйрететін ойындар, құрастырғыштар.

Шығармашылық қабілетті дамытатын ойыншықтар: Сурет салу құралдары, мүсіндеу жиынтықтары, музыкалық аспаптар.

Қозғалысты дамытатын ойыншықтар: Велосипед, самокат, доп, секіргіш.

Әлеуметтік дағдыларды үйрететін ойыншықтар: Қуыршақтар, көліктер, рөлдік ойын жиынтықтары.

4. Балаға қызықты болуы. Ең пайдалы ойыншық – баланы қызықтыратын және оны ұзақ уақыт ойнауға ынталандыратын ойыншық. Балалар ойнап отырып, жаңа нәрселерді үйренеді, сондықтан ойыншық оның қызығушылығын арттыруы маңызды.

5. Әмбебап және ұзақ уақытқа жарамды болуы. Кейбір ойыншықтар тек белгілі бір жас кезеңінде ғана пайдалы болады, ал кейбірі ұзақ уақыт қолдануға жарайды. Мысалы, кубиктер, Лего конструкторы, шығармашылық ойыншықтар әртүрлі жастағы балаларға пайдалы болуы мүмкін.

Ойыншық таңдағанда оның сапасына, қауіпсіздігіне, баланың жас ерекшелігіне және танымдық маңызына назар аудару керек. Дұрыс таңдалған ойыншық баланың жан-жақты дамуына ықпал етіп, оның ойлау қабілетін, қиялын, әлеуметтік және физикалық дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Ойыншық таңдауда ата-аналар мен тәрбиешілерге кеңестер. Баланың дамуына оң әсер ететін ойыншықтарды таңдау үшін мына кеңестерді ескерген жөн:

1. Баланың қызығушылығын бақылау. Әр бала әртүрлі ойыншықтарды ұнатады. Кейбіреулері шығармашылыққа жақын болса, енді бірі қозғалысты жақсы көреді. Баланың қызығушылығын бақылап, соған сәйкес ойыншық таңдау оның дамуына тиімді әсер етеді.

2. Аз ойыншық – көп шығармашылық. Көптеген ойыншықтардың болуы баланы қызықтырудың орнына, оның назарын шашыратады. Одан да, сапалы әрі дамытушы ойыншықтардың аз болуы баланың олармен ұзақ әрі терең ойнауына мүмкіндік береді.

3. Электронды ойыншықтармен шектен тыс әуестенбеу. Қазіргі таңда интерактивті, дыбысты, жарық шығаратын ойыншықтар танымал. Бірақ мұндай ойыншықтар баланың өзіндік қиялын дамытуға аз әсер етеді. Себебі бала дайын дыбыстар мен қозғалыстарға ғана реакция жасайды, ал қиялдау, жаңа нәрсе ойлап табу мүмкіндігі шектеледі. Сондықтан баланы өз бетімен ойлауға ынталандыратын ойыншықтар таңдаған дұрыс.

4. Бірнеше баланың бірге ойнауына мүмкіндік беретін ойыншықтар. Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін көпбалалы отбасыларда немесе балабақшада бірлесіп ойнауға болатын ойыншықтарды таңдаған жөн. Мысалы, үлкен құрылыс конструкторлары, үстел ойындары, рөлдік ойын жиынтықтары балаларды бір-бірімен қарым-қатынас жасауға үйретеді.

5. Эмоционалдық дамуға ықпал ететін ойыншықтар. Баланың эмоционалдық интеллектісін дамыту үшін әртүрлі қуыршақтар, жануарлардың макеттері, мейірімділік пен қамқорлықты үйрететін ойыншықтар маңызды. Бала ойын барысында қуану, қамқорлық жасау, жанашырлық таныту сияқты сезімдерді үйренеді.

Баланың жан-жақты дамуы үшін ойыншықтарды мұқият таңдау қажет. Ойыншықтар баланың жас ерекшелігіне, қызығушылығына және даму деңгейіне сай болуы керек. Дұрыс тандалған ойыншық тек уақыт өткізудің құралы емес, сонымен қатар танымдық, физикалық және әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан ата-аналар мен тәрбиешілер ойыншық таңдауда олардың сапасына, қауіпсіздігіне және тәрбиелік мәніне ерекше назар аударуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қырманшиева, Қ. М. (2021). Ойыншықтардың құрамындағы химиялық элементтердің бала денсаулығына әсері.
2. Рахметжанова, Г. М. (2021). Ойыншықтардың құрамындағы химиялық элементтердің бала денсаулығына әсері.
3. Қазақстан Республикасының «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» мемлекеттік стандарты (2018).
4. UNESCO (2020). Play and Child Development: Global Perspectives. Париж: UNESCO Publishing.